

neis tinnunculus L.), és lángbagoly (*Strix flammea* L.) fészekaljakk. Annýira megszelióúlték, hogy később, midón már jól repúlték, a leánykák hívó szavára bárhonnan elójóttek a parkból s a fejúkre s a kezúkre últék, várva az ételt. A baglyok lámpagyújtás után a konyhába is berepúlték ételért.

Ezzel beszámoltam a madárvédelem terén tett munkámról s remélve várom, hogy pár év alatt, a községi földék tanyarendszerré való átalakítása s fásítása meghozza a várva várt odulakók: nyaktekeres, csuszka, s fakusz megtelepülését, a miról annak idején befogok számolni.

Végül nem mulaszthatom el, hogy hálás köszönetet ne mondjak az Ornithologiai Központ vezetőségének, a minden alkalommal tapasztalt legnagyobb előzékenységért, különösen pedig Csörgey Titus úrnak, ki a madárvédelem gyakorlati oktatásánál, oly türelmes mesterem volt.

dass sie auch später, als sie schon lange flügge waren, auf den Ruf meiner Töchter vom Parke herbeikamen, ihnen auf Kopf und Hände flogen und Futter verlangten. Die Eulen flogen abends um ihr Futter in die Küche.

Hiemit habe ich meine Arbeiten auf dem Gebiete des Vogelschutzes vorgelegt. Nun hoffe und erwarte ich noch, dass in einigen Jahren die Umgestaltung der Gemeindefelder in Meierhofsystem und die Baumpflanzungen die so heiss ersehnte Ansiedelung einiger Höhlenbrüter: des Wendehalses, Kleibers und Baumläufers mit sich bringen wird.

Zum Schlusse spreche ich der Leitung der Ornithologischen Centrale noch meinen innigsten Dank aus für das mir so oft erwiesene Zuvorkommen, besonders aber Herrn Csörgey für die Geduld, die er bei meiner praktischen Ausbildung im Vogelschutze bekundete.

Ornithologiai tanulmányok a kismartoni katonai főreáliskola parkjából.

Irta: BITTERA GYULA.

Nagyobb kiterjedésű kertek és ligetek, különösen ha növényviláguk fajokban gazdag, ha területükön erdős, ligetes részek rétekkel váltakoznak, kedvező fekvéssel és kellő nyugalommal bírnak, a madárvilág valóságos paradicsomává válhatnak. Feltétlenül szükséges azonban az is, hogy a madár életfeltételeit megtalálja és hogy első sorban kedvező fészkelési helyek álljanak rendelkezésére.

A madarakban ily gazdag helynek mondható a kismartoni katonai főreáliskola parkja is, melynek ornisát e sorokban akarom ismertetni.

A 38 kat. hold nagyságú park a Lajta hegység főgerinczének déli lábánál terül el, az erdős dombvidék és a Fertő partjaihoz húzó sík terület közé ékelve. Ligetes része az erdő felé néz, miglen a mezős terület a síkság felé fordul. A ligetes rész a tisztikar használatára van fenntartva, tehát esendes és aránylag ritkán látogatott. A park másik része a növendékeké. Itt az egyes fasorok közt nagyobb kiterjedésű rétek vannak, itt-ott egyes fa- és bokoresoportokkal beültetve.

A ligetes részen egy a hegységből jövő kis esermely folyik át, szakadozott partjaival idillikus külsőt adva a parknak, kristályos vize pedig italul szolgál énekeseinknek.

A növényvilágot nagy változatosság jellemzi, ami a madárfajok nagyszámú előfordulására más kedvező körülmények mellett bizonyára szintén hat. Jellemzők az egyes fenyő- és lombosfa-csoportok, az utóbbiak rendszeren gazdag bokorralzattal. A lombos fák között az égerfa uralkodó. Télnek idején százával lepik el a fákat a esízek. Előfordulnak az eperfa és a berkenye különféle fajai is, bogyóik ősszel és télen főcedelül szolgálnak egyes madárfajoknak. Bokrot is sokfélélt találunk. A sok fekete bodza között megtalál-

Ornithologische Studien aus dem Parke der Militär-Oberrealschule in Kismarton.

VON: JULIUS V. BITTERA.

Ausgedehnte Gärten und Auen, besonders aber wenn ihre Pflanzenwelt reich an Arten ist, wenn sie abwechselnd aus Wald und Wiesen bestehen, eine günstige Lage und genügende Ruhe haben, können zum wahren Paradies der Vogelwelt werden. Unbedingt notwendig ist es jedoch noch, dass der Vogel hier seine Lebensbedingungen findet und dass ihm in erster Linie günstige Nistplätze zur Verfügung stehen.

Den Park der Mil.-Oberrealschule von Kismarton, dessen Avifauna ich in diesen Zeilen beschreiben will, können wir auch als einen solch vogelreichen Ort bezeichnen.

Der 38 Joeh grosse Park erstreckt sich südlich des Hauptkammes des Leithagebirges und ist zwischen bewaldetem Hülgelland und dem gegen den Fertő sich erstreckenden Tieflande eingekleilt. Der bewaldete Teil des Parkes ist gegen den Wald, die Wiesenfläche gegen die Ebene gewendet. Die Au ist dem Offizierskorps zur Verfügung gestellt. Sie ist daher still und verhältnismässig selten aufgesucht. Der andere Teil des Parkes gehört den Zöglingen. Hier sind zwischen Alleen grösser ausgedehnte Wiesen, hie und da von einzelnen Baum-oder Gebüschgruppen bedeckt.

Durch die Au fliesst ein kleiner, aus den Bergen kommender Bach und verleiht mit seinen zerrissenen Ufern dem Parke ein idyllisches Aussehen. Sein kristallklares Wasser dient unseren Sängern zum Trinken und als Bad.

Die Pflanzenwelt zeichnet sich durch ihre Mannigfaltigkeit aus, was im Vereine mit den anderen, für das Vorkommen vieler Vogelarten günstigen Umständen, ebenfalls nennenswert ist. Charakteristisch sind die einzelnen Nadel- und Laubbaumgruppen, die letzteren meist mit reichem Unterholz. Unter den Laubbäumen ist es die Erle, die am häufigsten vorkommt. Während des Winters sind diese Bäume von Hunderten von Zeisigen bevölkert. Die verschiedenen Arten der Maulbeer- und Vogelkirschbäume, deren Früchte im Winter

juk a galagonyát, kecskerágót és több más fajt, melyek egy része szintén bogyós.

A fészkelési körülmények is igen alkalmasak. Aránylag sok az odvas fa. A fák és bokrok különféle csoportosulása a szabadon fészkelő madaraknak kedvez.

Az 1911. év tavaszán a Magy. Kir. Ornith. Központ a katonai intézet kérésére 30 B és 4 D mintájú fészekodvat küldött, miáltal az odulakóknak több és tisztább fészkelőhely jutott. A baranyakárász odúgyár Debreczenbe költözése miatt az odvak csak áprilisban érkeztek meg; 20-án megkezdhettem kiakasztásukat. Sok eredményre ugyan nem volt kilátás, mivel a czinke, a fészekodvak főlakója, ez időtájt kezd költeni. A dolog azonban mégis sikerült. A czinege helyett később költő madarak kezdtek az odvakat látogatni. Egy hétre rá már két odút a nagy fakopáncs (*Dendrocopus major* L.) foglalt el. Június hó végéig, mert csak ez ideig volt alkalom az odvakat figyelemmel kíséreni, 2 nagy fakopáncs és 2 kerti rozsdafarkú pár, azonkívül a szürke légykapó, az örvös légykapó, a nyaktekeres és a szénczinege (2. költés) költöttek az odvakban.

Az odvak késői kiasztása mellett elért aránylag szép eredményt és a fészekodvak oly gyors kelendőségét megokoltnak találok Csörgey Titus úrnak az Aquilában (1911., XVIII. évf. pag. 213) közölt azon megfigyelése által, hogy a madarak cseiben hagyva a kedvezőbb környezetben levő régi, a madárbolha, atka és tolltetű által ellepett odvakat, — ilyeneknek mondhatjuk a legtöbb természetes odút is — a talán rosszabb környezetű vagy teljesen védtelenül álló, de tiszta és féregtől mentes új odvakban települnek át. Ezen oly kedvező körülmény mellett a madarak nagy faji és egyéni száma is, nem kicsinylendő befolyással birhatott a nekik még idegen fészekodvak gyors elfoglalására. A park nagy mennyiségű czinegéje, csuszakája és harkálya már birtokában volt a természetes odvak túlnyomó részének, midőn a légykapó,

einzelnen Vogelarten als Hauptnahrungsmittel dienen, sind ebenfalls vertreten. Auch die Sträucher sind zahlreich. Zwischen den vielen schwarzen Holundersträuchern finden wir die Eberesche, den Hagedorn und mehrere andere Arten, von welchen einige Beeren tragen.

Die Nistverhältnisse sind sehr günstig. An Baumhöhlen ist kein Mangel. Durch die verschiedenartige Gruppierung der Bäume und Sträucher werden auch die Freibrüter unterstützt.

Auf Bitte des Instituts sandte die k. u. Ornith. Centrale 30 B und 4 D Nistkästchen, in denen die Höhlenbrüter zahlreichere und reinere Nistplätze bekamen. Wegen der Übersiedlung der Nisthöhlenfabrik von Baranyakárász nach Debreczen kamen die Nistkästchen erst im April an. Am 20. konnte ich mit dem Aushängen derselben beginnen. Auf viel Erfolg war nicht zu rechnen, denn die Meisen, die Hauptbewohner der Nisthöhlen, brüten bereits zu dieser Zeit. Die Lage gestaltete sich aber anders. Statt der Meisen wurden die Nisthöhlen von später nistenden Vögel besucht. Eine Woche später hat der grosse Buntspecht (*Dendrocopus major* L.) eine Höhle besetzt. Bis Ende Juni, denn nur bis zu diesem Zeitpunkte konnte ich den Höhlen Aufmerksamkeit widmen, nisteten darin 2 grosse Buntspecht- und 2 Gartenrotschwanzpaare, ausserdem der graue und der Halsbandfliegenfänger, der Wendehals und die Kohlmeise (zweite Brut).

Diesen verhältnismässig schönen Erfolg, der bei dem späten Aushängen der Nisthöhlen erzielt wurde, und deren rasche Besetzung finde ich durch die in der Aquila (1911, pag. 213) mitgeteilten Beobachtungen des Herrn Titus Csörgey begründet, dass nämlich die Vögel die alten, sich in sehr guter Umgebung befindlichen, aber mit Vogelflöhen, Läusen und Milben besiedelten Nisthöhlen — als solche können wir die meisten natürlichen Nisthöhlen betrachten — verlassen, und in die vielleicht schlechter gelegenen oder ganz schutzlos stehenden, aber von Ungeziefer freien Nisthöhlen übersiedeln. Ich glaube, dass neben diesem so günstigen Umstand auch die grosse Arten- und Individuenzahl der Vögel einen nicht zu unterschätzenden Einfluss gehabt haben. Die zahlreichen Meisen, Kleiber und Spechte des Parkes

rozsdafarkú és nyaktekeres a fészkelőhely kereséséhez láttak.

A természetes odvak elfoglalásához egy érdekes megfigyelésem fűződik. A ligeten átfutó esermély mellett egy fűzfán, $5\frac{1}{2}$ m magasan fekvő harkályodúban a csuszka készítette fészket. Első gondolja az volt, hogy szokása szerint az odú tág nyílását saját testének megfelelőleg megszükitse. E célra a patak partjáról használta fel a sarat, melyet kopácsolásszerű mozdulatokkal a nyílás alsó peremére erősített. *Mind ezt a tojó végezte*, míg párja egy szomszédos fa törzsén izgatóttan fel és lecsuszkálva hallatta ismert: *plüü, plüü, plüü . . .* kiáltását. Mindannak daczára, hogy a hím örködött, nagyon elővigyázatos volt a tojó. Először mindig egy szomszédos fára repült és miután ezen egy ideig fel- és lecsuszkált, csak akkor szállt az oduhoz. A tapasztást a madár nem sokáig folytathatta zavartalanul. Az odu jogos gazdája, egy fakopáncs (*Dendrocopus medius* L.) megérkezett, hogy körültekintsen lakhelyén. A csuszkák nagy lármával fogadták és egész közel merészkedtek hozzá. A harkály nem sokat törődve a két kis madárral bemászott a lyukba. Kis idő múlva újra megjelent s tova szállt. A munka tovább folyhatott. Két nap elmúltával a nyílás eléggé szűk lévén, a tojó az odú aljának levelekkel való kibéleléséhez foghatott, mely munkában már a hím is részt vett. A fakopáncs időközben újra visszatért, de a szűk nyíláson nem tudott bejutni az odú belsejébe. Hasztalan próbálkozás után elrepült. Megjegyzem még, hogy a csuszka az előkészített üregben mégsem alapíthatott boldog családi életet, mert a harkály folytonos zargatása miatt kénytelen volt az odút elhagyni.

A fészkek odvak elfoglalásánál a nagy fakopáncs (*Dendrocopus major* L.) viselkedése volt eredeti. Mintán az odvakba nem szór-

waren bereits im Besitze der überwiegenden Zahl der natürlichen Nisthöhlen, als der Fliegenschneider, der Rotschwanz und der Wendehals Nistplätze zu suchen begannen.

Während der Besetzung der natürlichen Nisthöhlen machte ich eine interessante Beobachtung. In dem Stamme einer neben dem durch die Anfließenden Bächlein stehenden Weide baute der Kleiber sein Nest in einer $5\frac{1}{2}$ m hoch liegenden Spechthöhle. Seine erste Sorge war, den Eingang der Nisthöhle im Verhältnis zu seinem Körper zu verkleinern, was er stets zu tun pflegt. Zu diesem Zwecke benützte er das erweichte Erdreich vom Ufer des Baches, welches er durch hämmernde Bewegungen auf den unteren Rand der Öffnung befestigte. Dies war die Arbeit des Weibchens, während das Männchen am Stamme eines benachbarten Baumes aufgeregt auf und ab kletterte und seine bekannten Ruf: *plüü, plüü, plüü . . .* vernehmen liess. Das Weibchen war sehr vorsichtig. Zuerst flog es auf einen benachbarten Baum, auf dem es einige Zeit auf- und abrutschte, dann erst flog es zu seiner Baumhöhle. Das Mauern konnte es aber nicht lange ungestört fortsetzen. Der rechtmässige Besitzer der Höhle, ein Buntspecht (*Dendrocopus medius* L.) kam nun an, um nach seinem Heim Umschau zu halten. Die Kleiber empfingen ihn mit grossem Lärm und wagten sich sogar ganz nahe an ihn heran. Der Specht kümmerte sich aber wenig um die zwei kleinen Vögel und schlüpfte ruhig in die Höhle. Nach kurzer Zeit erschien er und flog davon. Die Arbeit konnte nun fortgesetzt werden. Nach Verlauf von zwei Tagen war die Öffnung genügend eng, daher begann das Weibchen Blätter als Nestmaterial in die Höhle zu tragen, bei welcher Beschäftigung ihm auch schon das Männchen behilflich war. Der Specht kam inzwischen wieder zurück, doch konnte er durch die enge Öffnung in das Innere der Höhle nicht hinein. Nach nutzloser Plage flog er wieder davon. Ich muss noch bemerken, dass der Kleiber sich in der Nisthöhle eines glücklichen Familienlebens nicht erfreuen konnte, da der Specht durch sein fortwährendes Stören das Paar zum Verlassen der Höhle zwang.

Bei der Besetzung der künstlichen Nisthöhlen war das Benehmen des grossen Buntspechtes (*Dendrocopus major* L.) eigenartig.

tam fűrészport, a harkálnak magának kellett három már letojta számára puha aljat készíteni. Egy a közelben levő fészekodú bejáró lyukát kitágította és az így nyert fatörmeléket használta fel fészekanyagának. A később felállított odvakba már szórtam fűrészport, amiből aztán szintén hordott fészkebe.

Meg kell jegyeznem, hogy *veréb* az odvakat még csak meg sem közelítette (mert az intézet és a gazdasági épületek elég fészkelőhelyet nyújtanak számára). Az egyik fészekodvat a kerti pele foglalta el.

A madarak többi ellenségeit folytonos lelövélssel pusztítottam. Leggyakrabban a mókus fordult elő, legtöbbször a közeli erdőségekből jött át. A hamvasvarjú évente 3—4 párban is költött a parkban. A karvaly, kis énekeseink e leggonoszabb pusztítója, csak esatangelása közben volt látható.

A téli etetés több helyen, nyitott kerti házakban stb. szalonna, sajt és napraforgó-, tök- és kendermaggal eszközöltetett. 1913-ban már az Ornith. Központ által küldött dűczetető fog majd alkalmasabb etetőhelyiül szolgálui.

A park ornisát, mint már előzőleg említettem, nemcsak az egyének, hanem a fajok sokasága is jellemzi. A fekete rigó, az erdei pinty, a szénecinege és esicsörke fordulnak elő legszámosabban. Tavasszal túlzengik énekükkel a többi madár dalát. Az erdei pinty és fekete rigó fészeképítését, költését és fiókáinak felnevelését évente rendszeren 10—12 helyen figyelhettem meg. A barátka-poszáta 15 párban is költ. Fészekét legtöbbször bodzabokorban találtam, 2 m-nél sohas magasabban. Fülemlében a vidék gazdag. A reáliskolai kertben a párok száma 6—8 között ingadozott. Énekük értéke nagyon változó. Fészekük igen nehezen található meg, mert a környezettől semmiben sem különbözik. A tojó igen gondosan ül a tojásokon. Közvetlen közelébe mehetünk és nem repül el. Szemeit ránk irányítva figyel minden mozdulatunkat. Ha azonban hosszabb ideig

Nachdem ich in die Höhlen keine Sägespäne gestreut hatte, war der Specht gezwungen, für seine drei gelegten Eier selbst eine weiche Unterlage zu schaffen. Er erweiterte die Eingangsöffnung eines nahen Nistkästchens und benützte die so gewonnenen Holzspäne als Nestmaterial. In die später aufgestellten Nisthöhlen streute ich schon Sägespäne, wovon er später auch in die Höhle trug.

Ich muss bemerken, dass Sperlinge nicht einmal in die Nähe der Höhlen kamen (weil das Haupt- und die Wirtschaftsgebäude der Anstalt für sie genügend Nistplätze bieten. In einem der Nistkästchen hatte sich ein Siebenschläfer niedergelassen.

Die Zahl der übrigen Vogelfeinde wurde durch fortwährendes Abschliessen vermindert. Am häufigsten waren die Eichhörnchen, von denen die meisten aus dem nahen Walde herüberkamen. Von der Nebelkrähe brüteten im Parke 3—4 Paare. Der Sperber, dieser grösste Feind unserer kleinen Sänger wurde nur während des Herumstreifens gesehen.

Die Winterfütterung erfolgte mit Speck, Käse, ferner mit Sonnenblumen-, Kürbis- und Hanfsamen, welche in offenen Gartenhäuschen aufgestreut wurden. Im Jahre 1913 wird der von der K. U. O. C. gesandte Taubenschlagfütterkasten eine bessere Futterstelle bieten.

Die Vogelwelt des Parkes charakterisiert sich, wie ich schon früher hingewiesen habe, nicht nur durch die grosse Individuenzahl, sondern auch durch die verhältnismässig grosse Menge der Spezies. Am zahlreichsten kommen die Schwarzamsel, der Buchfink, die Kohlmeise und der Girlietz vor. Sie übertönen im Frühling mit ihrem Gesang das Lied der übrigen Vögel. Den Nestbau, das Brüten und Aufziehen der Jungen des Buchfinken und der Schwarzamsel konnte ich jährlich an 10—12 Stellen beobachten. Die Mönchgrasmücke brütete auch in 15 Paaren. Ihr Nest fand ich in Hollundersträuchern und niemals höher als 2 m. Die Gegend ist reich an Nachtigallen. Im Parke schwankte ihre Zahl zwischen 6—8. Ihr Gesang ist an Wert sehr verschieden. Das Auffinden ihrer Nester ist sehr schwer, da sie der Umgebung vollkommen ähnlich sind. Das Weibchen brütet sorgfältig seine Eier aus. Wir können in seine unmittelbare Nähe gehen, ohne dass es davonfliegt. Seine Augen auf uns gerichtet, beobachtet

maradunk fészkenél, akkor gyorsan, egérmódjára surran ki belőle.

A park területén költöttek még: a kuvik (*Glaucidium noctuum* Retz — 1?), nyaktekeres (*Jynx torquilla* L. — 8), nagy fakopáncs (*Dendrocopus major* L. — 12), közép fakopáncs (*Dendrocopus medius* L. — 5), kis fakopáncs (*Dendrocopus minor* L. — 1), zöld harkály (*Picus viridis* L. — 4), fakúsz (*Certhia familiaris* L. — 8), csuszka (*Sitta europaea* L. — 10), szürke légykapó (*Muscicapa grisola* L. — 6), örvös légykapó (*Muscicapa collaris* BECHST. — 2), tövisszuró gébics (*Lanius collurio* L. — 4), hamvasvarjú (*Corvus cornix* L. — 4), aranymálinkó (*Oriolus oriolus* L. — 8), meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes* L. — 1?), zöldike (*Chloris chloris* L. — 3), tengelicz (*Carduelis carduelis* L. — 5), esisörke (*Serinus serinus* L. — 10), citromsármány (*Emberiza citrinella* L. — 2), búbos pacsirta (*Alauda cristata* L. — 3), barázdabillegető (*Motacilla alba* L. — 1), hegyi billegény (*Motacilla boarula* PENN. — 1?), szénczinege (*Parus major* L. — 15), barátzinege (*Parus palustris* L. — 4), kék czinege (*Parus coeruleus* L. — 6), őszapó (*Aegithalus caudatus* L. — 4), sárgafejű királyka (*Regulus regulus* L. — 2), ökörszem (*Troglodytes troglodytes* L. — 1), sisegő füzike (*Phylloscopus sibilator* BECHST. — 1), fitisz füzike (*Phyll. trochilus* L. — 2), csil-esal füzike (*Phyll. aedula* L. — 2), vörösbegy (*Eri-thacus rubecula* L. — 3), házi rozsdafarkú (*Ruticilla tithys* L. — 7), kerti rozsdafarkú (*Ruticilla phoenicura* L. — 8), örvös galamb (*Columba palumbus* L. — 1), gerle (*Turtur turtur* L. — 1).

A *Lanius collurio* L. fészekalját egy alkalommal elpusztítottam, nehogy a közelben fészkelő barátka-poszátát költése közben zavarja vagy talán fiólkát elrabolja, a hogy azt más alkalommal egy fekete rigó fiókaival tette. A fészketől megfosztott gébicspár nemsokára egy közeli jegenyefán, szokása ellenére 5—6 m magasságban új fészket épített, melyben kicsinyeit fel is nevelte. A szomszédos rózsabokrok tüskéin dongóméheket és egy kerti gyikot találtam feltűzve.

es alle unsere Bewegungen. Wenn wir aber längere Zeit beim Neste verweilen, huscht es wie eine Maus davon.

Im Parke nisteten noch: der Steinkauz (*Glaucidium noctuum* RETZ — 1?), der Wendehals (*Jynx torquilla* L. — 8), grosser Buntspecht (*Dendrocopus major* L. — 12), mittlerer Buntspecht (*Dendr. medius* L. — 5), kleiner Buntspecht (*Dendr. minor* L. — 1), Grünspecht (*Picus viridis* L. — 4), Baumläufer (*Certhia familiaris* L. — 8), Kleiber (*Sitta europaea* L. — 10), grauer Fliegenschnäpper (*Muscicapa grisola* L. — 6), Halsbandfliegenschnäpper (*Musc. collaris* BECHST. — 2), rot-rückiger Würger (*Lanius collurio* L. — 4), Nebelkrähe (*Corvus cornix* L. — 4), Kirschirol (*Oriolus oriolus* L. — 8), Kirschkernbeisser (*Coccothraustes coccothraustes* L. — 1?), Grünfink (*Chloris chloris* L. — 3), Distelfink (*Carduelis carduelis* L. — 5), Girlitz (*Serinus serinus* L. — 10), Goldammer (*Emberiza citrinella* L. — 2), Haubenlerche (*Alauda cristata* L. — 3), weisse Bachstelze (*Motacilla alba* L. — 1), graugelbe Bachstelze (*Motacilla boarula* PENN. — 1?), Kohlmeise (*Parus major* L. — 15), Sumpfmeise (*Parus palustris* L. — 4), Blaumeise (*Parus coeruleus* L. — 6), Schwanzmeise (*Aegithalus caudatus* L. — 4), gelbköpfiges Goldhähnchen (*Regulus regulus* L. — 2), Zaunkönig (*Troglodytes troglodytes* L. — 1), Waldlaubvogel (*Phylloscopus sibilator* BECHST. — 1), Fitislaubvogel (*Phyll. trochilus* L. — 2), Weidenlaubvogel (*Phyll. aedula* L. — 2), Rotkehlchen (*Eri-thacus rubecula* L. — 3), Hausrotschwanz (*Ruticilla tithys* L. — 7), Gartenrotschwanz (*Ruticilla phoenicura* L. — 8), Ringeltaube (*Columba palumbus* L. — 1), Turteltaube (*Turtur turtur* L. — 1).

Bei einer Gelegenheit zerstörte ich das Nest eines *Lanius collurio* L., damit dieser die in seiner Nähe nistende Mönchgrasmücke im Brüten nicht störe, oder sie eventuell ihrer Jungen beraube, wie er es einmal mit den Jungen einer Schwarzsamsel tat. Das seines Nestes beraubte Würgerpaar baute bald ein neues Nest, wider seine Gewohnheit in einer Höhe von 5—6 m auf einer Pappel, wo es seine Jungen auch aufzog. Auf den Stacheln der benachbarten Rosensträucher fand ich mehrere Hornissen und eine Zauneidechse aufgespiess.

Az intézeti épület diszitései között fekvő lyukakban a sarlósfecske (*Micropus apus* L.) legalább is 20 párban költ. Ez az egyedüli fészkelő helye itt a környéken.

A vonulás alatt a következő fajok telepedtek le rövidebb időre a parkban: a kakuk (*Cuculus canorus* L.), búbos banka (*Upupa epops* L.), kormos légykapó (*Muscicapa atricapilla* L.), kis légykapó (*Muscicapa parva* BECHST. egy esetben), seregély (*Sturnus vulgaris* L.), réti pipis (*Anthus pratensis* L.), sárga billegető (*Motacilla flava* L.), erdei szürkebegy (*Accentor modularis* L.), kerti poszáta (*Sylvia simplex* LATH.), kis poszáta (*Sylvia curruca* L.), geze (*Hypolais hypolais* L.), örvös rigó (*Turdus torquatus* L. 1 esetben), énekes rigó (*Turdus musicus* L. nagy számmal).

Télnek idején a vetési varjú (*Corvus frugilegus* L.), a szarka (*Pica pica* L.), a szajkó (*Garrulus glandarius* L.), a magtörő (*Nucifraga caryocatactes* L.), a kenderike (*Cannabina cannabina* L.), a nyíri zezse (*Cann. linaria* L.), a csíz (*Chrysomitris spinus* L.), a süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula* L.), a fenyves czinege (*Parus ater* L.) és a húros rigó (*Turdus viscivorus* L.) tartózkodtak a parkban. 1910 telén egy hajnalmadarat (*Tichodroma muraria* L.) figyeltem meg az intézet falán.

Végül még azon megfigyeléseimről akarok említést tenni, melyeket az időjárásnak a madarak költésére való befolyásáról volt alkalmam eszközölni. A hideg, esős idő, amilyen pl. 1912. év tavaszán volt, a költést 10—14 nappal is hátráltatja. 1910 és 1911 évben a feketerigónak már április 23-án kikelt fiókái voltak, miglen 1912-ben ugyanazon időtájt a fészkekben még csak 1—2 tojás volt. A nyári viharok és kitartó esőzések valóságos pusztítást visznek végbe a madárfészkekben.

A szél a fészkek egy részét (különösen a pinty és poszáta fészkeket, mert ezek rendszeren csak igen lazán vannak az ágakhoz erősítve) ledobja vagy elrontja. A kitartó hideg eső következtében a madár kénytelen tojásait hosszabb időre elhagyni, minek következtében a tojás a kiköltésre legtöbbször alkalmatlanná lesz. A fiókák, még ha tollasak

In den Nischen der Verzierungen des Anstaltsgebäudes nisteten mindestens 20 Paare *Micropus apus*. In der Gegend ist dieses ihr einziger Nistplatz.

Während des Zuges haben sich folgende Arten auf kürzere Zeit im Parke niedergelassen: der Kukuk (*Cuculus canorus* L.), Wiedehopf (*Upupa epops* L.), Trauerfliegenschnäpper (*Muscicapa atricapilla* L.), Zwergfliegenschnäpper (*Muscic. parva* BECHST. — in einem Falle), gemeiner Star (*Sturnus vulgaris* L.), Wiesenpieper (*Anthus pratensis* L.), Kuhstelze (*Motacilla flava* L.), Heckenbraunelle (*Accentor modularis* L.), Gartengrasmücke (*Sylvia simplex* LATH.), Zaungrasmücke (*Sylvia curruca* L.), Spötter (*Hypolais hypolais* L.), Schildamsel (*Turdus torquatus* L. — in einem Falle), Singdrossel (*Turdus musicus* L. — in grosser Zahl).

Im Winter haben sich: die Saatkrähe (*Corvus frugilegus* L.), die Elster (*Pica pica* L.), der Eichelhäher (*Garrulus glandarius* L.), der Nusshäher (*Nucifraga caryocatactes* L.), der Bluthänfling (*Cannabina cannabina* L.), der Birkenzeisig (*Cann. linaria* L.), der Erlenzeisig (*Chrysomitris spinus* L.), der Gimpel (*Pyrrhula pyrrhula* L.), die Tannenmeise (*Parus ater* L.), und der Misteldrossel (*Turdus viscivorus* L.) im Parke angesiedelt. Im Winter 1910 hatte ich die Gelegenheit auf der Mauer des Instituts einen Mauerläufer (*Tichodroma muraria* L.) zu beobachten.

Zum Schlusse möchte ich noch jene meiner Beobachtungen erwähnen, die ich bezüglich des Einflusses der Witterung auf das Brüten machte. Das kalte, nasse Wetter, wie es z. B. im Frühjahr 1912 vorherrschend war, verzögerte das Brüten um 10—14 Tage. Am 23. April der Jahre 1910- und 1911. hatte die Schwarzamsel ausgebrütete Junge, während sich im Jahre 1912 um dieselbe Zeit in ihrem Neste nur 1—2 Eier befanden. Sommergewitter und andauernder Regen haben wahre Vernichtungen der Nester zur Folge.

Der Wind zerstört einen Teil der Nester oder er wirft sie hernuter (besonders jene der Finken und Grasmücken, die nur lose an den Zweigen befestigt sind). Infolge des kalten, andauernden Regens sind die Vögel gezwungen, ihre Eier auf längere Zeit zu verlassen, wodurch sie zum Ausbrüten zumeist ungeeignet werden. Die Jungen geben in